

БІЛА Н.П.

Вирвані з коренем

(краєзнавчо-пошукова робота)

с. Нагірянкa – 2019

УДК
ББК
Б

Укладач: Біла Надія Петрівна – учителька географії Нагірянської загальноосвітньої школи І – ІІ ступенів, керівник туристсько-краєзнавчого гуртка «Географічне краєзнавство», організатор пошукової роботи «Вирвані з коренем».

Рецензент: Гедеон Людмила Миколаївна, методист РМК

Комп'ютерна обробка: Вархол (Лобова) Оксана Володимирівна, внучка родини переселенців Вархол (Свянтко) Марії і Вархола Миколи

Б

Біла Н.П. **Вирвані з коренем** // Краєзнавчо-пошукова робота. – К.: НУБіП України, 2019. – 56 с.

Трагедія депортованих лемків – це та сторінка в історії нашої держави, яка не може бути забута. Наступні покоління мають знати про велике горе і біль, який пережили їхні предки. Матеріал книги рекомендований для учнів, вчителів географії, історії, української мови та літератури, музичного мистецтва, а також для всіх небайдужих людей, які люблять Україну і свій народ.

УДК
ББК

ПЕРЕДМОВА

*Ту мене мати породила,
Солодким молоком кормила
Ту хочу жити умирати,
Де жили мій отець і мати.*

О. Павлович

Лемки... Споконвічна частина українського народу. Територія Лемківщини займає близько 10 000 тис. м², простягається довжиною із заходу на схід близько 170 км та шириною з півночі на південь до 60 км. Сьогодні вона входить до складу трьох держав – Польщі (48%), Словаччини (41%) та України (11%).

Протягом багатьох століть ці землі знаходились під владою сусідніх держав Польщі, Чехословаччини та Австро-Угорщини. Тим не менше, лемки зуміли зберегти свою ідентифікацію та самобутню культуру. Вони залишалися автохтонним населенням цих земель до 1944 року, коли в результаті масових депортацій були змушені покинути рідні землі. Останньою трагічною сторінкою в історії Лемківщини стали події операції «Вісла» 1947 року – депортація усього українського населення з терен Закерзоння.

До 1939 року на Лемківщині проживало приблизно 140 тис. лемків, але після Другої світової війни настав час радикальних змін. Спочатку приблизно 90 тис. лемків примусово переселили в Радянський Союз, звідки більшість з них так і не повернулося. У 1947 році польський уряд провів злочинну операцію «Вісла» – насильницьке переселення українців, лемків та бойків на захід і північ Польщі (так звані «етнічні чистки»). Мета операції полягала в тому, щоб роз'єднати населення на цих територіях – Лемківщина і Бойківщина, а також від'єднати їх від України.

У результаті першої хвилі депортацій 1944-1946 рр. більшість депортованих лемків опинились на території сучасних західних областей України, а усім тим, яким вдалося залишитися на рідних землях довелося розділити долю своїх побратимів вже у 1947 році.

Сьогодні частина лемків живе в Україні, інша частина – на території Польщі, третя – у Словаччині. Живучи в Україні, лемки вважають себе частиною українського народу і подальше процвітання їхньої культури може бути забезпеченим лише в національній єдності з українським народом, до якого вони належать.

До лемків зараховували себе багато відомих осіб. Серед визначних лемківських постатей український поет Богдан-Ігор Антонич, вчений та громадський діяч Володимир Кубійович, маляр-примітивіст зі світовим ім'ям Епіфаній Дровняк та відома постать поп-арту Енді Воргол (Андрій Вархола), автор музики національного гімну України Михайло Вербицький та композитор Дмитро Бортнянський, оперний співак Модест Менцинський, публіцист і лемкознавець Юліян Тарнович-Бескид, родинні різьбярські династії Орисиків, Амбіцьких, Сухорських, Одрехівських.

Лемківські пісні вже понад два десятиліття співає Тарас Чубай. Так, лемківська жалобна пісня «Плине кача» стала реквіємом за загиблими на Майдані. Про свою любов до лемківської пісні говорить переможниця співочого конкурсу «Голос країни» Христина Соловій, що перемогла з піснею «Горе долом». Але для більшості українців ця тема не є поширена, адже масова депортація сотень тисяч українців з території Польщі до Радянського Союзу довгі роки була фактично забороненою темою. І тільки після розпаду Радянського Союзу відкрилися реальні масштаби трагедії, а тому вивчення особливостей, причин та передумов, а також перебігу депортаційного процесу дозволить висвітлити значну частину спільної українсько-польської історії, яка до сьогодні ще не є достатньо опрацьована.

У книжці «Вирвані з коренем» зібрані результати пошукової роботи в рамках Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя батьківщина – Україна» за напрямком «З попелу забуття».

Метою даної експедиції було дізнатись історію переселення лемківських сімей, які проживають на території нашого селища, з'ясувати постаті видатних людей – переселенців, дослідити лемківську культуру, звичаї, побут, а також відтворити трагічну історію тих подій через спогади очевидців та їх нащадків. В експедиції приймали участь вчителі та учні гуртка «Географічне краєзнавство» загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів с. Нагірянки, які є вихідцями з лемківських родин. Робота над темою велася впродовж двох років (2015-2017 рр.). Ми досліджували пресу, архівні документи, спілкувалися із очевидцями тих подій. Також намагалися відстежити збереження лемківської культури в сучасних умовах проживання лемків, адже їхня народна творчість вирізняється з посеред решти українського фольклору особливостями локального колориту, що виявляється у своєрідній говірці, самобутньому народному одязі, побуті, неповторній народній пісенній творчості, її жанровому складі, манері виконання тощо.

Питання депортації лемків є особливо актуальним на сьогодні, адже Україна так і не визнала факту депортації лемків з Польщі, і вони не отримали статусу депортованих. Сьогодні тисячі лемків й досі не можуть збагнути, чому їх тоді силоміць виганяли із власного дому, а десятки тисяч родин і дотепер, через стільки років, шукають один одного по світах після нав'язаної їм розлуки. Променем світла і надії на поступ у врегулюванні цього питання стала Постанова Верховної Ради України №8603 «Про відзначення на державному рівні 75-х роковин початку депортації автохтонних українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя, Любачівщини, Західної Бойківщини у 1944-1951 рр.» у 2019 році. Верховна Рада рекомендує Президенту України оголосити в Україні 2019 рік Роком Пам'яті депортованих українців з Польщі, а Днем пам'яті примусового виселення автохтонних українців – встановити другу неділю вересня.

Автор висловлює щире подяку родинам переселенців та їхнім дітям, внукам та правнукам за надану інформацію при написання даної роботи.

I. ІСТОРИКО – ГЕОГРАФІЧНИЙ ОПИС С. НАГІР'ЯНКА

Для кожної людини рідний край – це батьківщина, де вона народилася і живе, де пройшли її дитинство і юність, і куди на схилі літ вона повертає у своїх спогадах: до кринички, з якої черпала цілющу воду; до річки, у якій купалася і ловила рибу; до лісочка, у якому відпочивала разом із друзями. Це рідна природа, рідна земля – все те, що глибоко врзалося в пам'ять на все життя та зберігається в душі як найпотаємніше.

Нагірянкa, Нагірянкa...

Білий цвіт калини.

Нагірянкa, Нагірянкa

Дочка України.

Нагірянкa – селище в Україні, в Чортківському районі Тернопільської області. Засноване у 1785 році. Територія – 14,8 км². Це єдиний населений пункт області, який належить до категорії селищ.

Село розкинулось на горбистій поверхні Подільської височини, в зоні лісостепу. Розташоване на лівому березі річки Черкаська, що впадає у Серет за 13 км від районного центру (додаток 1).

Через Нагірянку пролягає автошлях М19 (Е85) Луцьк – Тернопіль – Чернівці та залізниця Тернопіль – Заліщики. До Нагірянки приєднано село Хом'яківка (відоме з 1785 року, де з 1925 року діяла філія товариства «Просвіта»), хутір Гаї Нагорянські (відомий із 1920-х років), хутір Марилівка (відомий із кінця ХІХ століття).

На початку ХХ ст. поблизу села виявлено археологічні пам'ятки трипільської культури (3-тє тисячоліття до н.е.) та часів Київської Русі (ХІ-ХІІ ст.). На поверхні поселення зібрано уламки розписної кераміки. Село славиться архітектурною пам'яткою – замком, який спорудили за наказом польського коронного гетьмана Станіслава Лянцкоронського в 1630 р.

Багато видатних людей є вихідцями з нашої рідної Нагірянки.

Роман Степанович Вархол (24 грудня 1956 року) – український поет, педагог, лауреат літературних премій імені Маркіяна Шашкевича та «Світлослов», член Національної Спілки письменників України (Львівська обласна організація) з 1994 року. Його вірші надруковано в альманасі «Вітрила» (1974-1975), збірнику «Пісня і праця» (1978), піврічнику «Поезія», журналах «Жовтень», «Тернопіль», «Україна». У 1989 році вийшла у світ його поетична збірка «Мозаїка». Видав понад тридцять збірок поезії, серед яких: «Співочий птах на мисленому дереві» (2010), «Писар Хорса Великого» (2011), окремі вірші перекладено на англійську, білоруську, польську, румунську мови.

Василь Антонович Дерій – український науковець у галузі бухгалтерського обліку, аналізу та доктор економічних наук України (2013), професор (2016), завідувач кафедри аудиту, ревізії та аналізу (2014-2017) Тернопільського національного економічного університету, академік Академії

економічних наук України (2015), головний редактор збірника наукових праць «Економічний аналіз» (2014-2016), заступник головного редактора наукового журналу «Вісник Тернопільського національного економічного університету» (2015), член редколегії Міжнародного збірника наукових праць «Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації» (2013), Міжнародного наукового журналу «Інтернаука». Серія: «Економіка» (2017).

Роман Чортківський – заслужений лікар України.

Володимир Прокопик – композитор, аранжувальник, колишній музичний керівник ушлявленої «Смерічки».

Ярослав Прокопик – член спілки художників України

Марія Процев'ят (1936 р.н.) – українська співачка, диригент, педагог, громадська діячка, нагороджена англійським орденом «Хрест 2-го ступеня за заслуги у відродженні української культури та української національної пісні» (1991).

Марія Войтович (1939 р.н.) – український педагог, заслужений працівник освіти України.

Уляна Шкром'юк (1952 р.н.) – український майстер, керамік, член НСХУ, Лауреат премії ім. Катерини Білокур.

Володимир Косарчин – український математик.

Інформація про наше село опублікована у збірниках і путівниках різних років та видань:

- Історично-мемуарний збірник Чортківської округи / О.Соневицька, Б.Стефанович, Р.Дражньовський: Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1974. – 923 с.;

- Історико-туристичний путівник Чортківщина-Тернопіль: Астон, 2007. – 181 с.;

- Земля Тернопільська / туристичний путівник. – Тернопіль: Джура, 2003. – 367 с.

У Нагірянці проживає 2370 жителів. Серед них 158 родини, у яких один або обоє родичів переселенці з Лемківщини (додаток 2).

II. ТРАГІЧНІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ПЕРЕСЕЛЕННЯ

Непроста історія переселення лемківських сімей. Трагічні сторінки тих подій проходять крізь спогади очевидців та їх нащадків. Велика любов до своїх предків, прив'язаність до рідної глибинної традиції, незгасаюча туга за рідним краєм, святою батьківською землею – княжою Лемківщиною – це приклад патріотизму, взірць того, як треба любити свій український народ, дорожити його минулим і вчитися будувати велике майбутнє.

Лемківщина, також Лемковина (лем. Лемковина, польс. Łemkowszczyzna) – українська етнічна територія, на якій здавна проживала етнографічна група українців – лемки. Розташована в Карпатах (по обох схилах Бескидів) між річками Сяном і Дунайцем (у межах сучасної Польщі) та на північний захід від річки Уж (у Закарпатті) до річки Попрад у Словаччині. Загальна площа близько 3500 км (додаток 3).

Лемківщина – найзахідніший край української землі. З давніх-давен цю територію захоплювали і ділили між собою різні чужоземні загарбники. Сталося так, що після Другої світової війни лемки знову опинилися в складі Польської республіки і могли би скласти численну національну меншину. Але на їхню долю випало справжнє горе. Лемки нічого не знали про підступний план шовіністичної влади комуністичної Польщі: насильницьким способом вирішити українське національне питання, ліквідувавши багатовікову українську етнічну територію на південних і східних окраїнах Польщі. Саме це й передбачали польсько-радянські домовленості 1944 року, коли було підписано «Угоду про взаємний обмін населенням у прикордонних районах» (додаток 4). Це перше виселення українців зі споконвічних українських земель, що на той час належали Польщі, воно передувало операції «Вісла» та мало (за умовами Угоди) бути винятково добровільним, але проводилося найчастіше примусово та із застосуванням військової сили. Внаслідок таких дій більшість лемків переїхала на західні українські землі, а решта – на колишні німецькі над Балтійським морем. Невелика частина лемків пізніше повернулася у гори. Тимчасовий уряд Польщі, за домовленістю зі сталінським керівництвом, вирішив остаточно розв'язати проблему національних меншин, зокрема, українців, вимагаючи, щоб вони добровільно чи примусово покинули Польщу, а ті, що залишаться, мусили асимілюватися, тобто ополячитися.

Для переселення Сталін використав війська комуністичної Польщі. Офіційна версія депортації лемків – це боротьба польського війська проти української УПА. Виселення українців з Польщі до СРСР у 1944-1946 роках не дало варшавському режимові бажаних результатів. У межах Польщі залишилося понад 200 тис. українського населення, здебільшого це були лемки.

Переселення і масові репресивні акції польського уряду щодо українського цивільного населення викликали закономірну рішучу протидію національно-патріотичних сил – Української Повстанської Армії та націоналістичного підпілля Організації Українських Націоналістів на території Закерзоння, що становило серйозну загрозу для існування тоталітарного

режиму в цілій Польщі. За цих умов польська комуністична влада, продовжуючи свою антиукраїнську політику, вирішила повністю виселити українське населення з його етнічних земель і розпорошити українську національну меншину в Польщі.

Завершальним етапом розв'язання цієї проблеми була злочинна операція «Вісла», яка за рішенням партійного і державного керівництва СРСР, ПНР та ЧСР, полягала у примусовій, із використанням військ СРСР, ПНР, ЧСР, депортації українців з їх етнічних територій – Лемківщини, Надсяння, Підляшшя і Холмщини – на території у західній та північній частині польської держави, що до 1945 року належали Німеччині. Операція офіційно тривала з 28 квітня до 28 липня 1947 року (3 місяці), а на практиці – аж до кінця 1948 року. Якщо порівняти депортацію лемків із Польщі із депортацією кримських татар із Криму (татар Сталін вивіз за одну ніч), то тут українців довелося виселяти чотири роки, тому що вони чинили опір. Інакше й бути не могло, бо українці споконвіку проживали в південно-східних районах нинішньої Польщі.

Терен Лемківщини, охоплений операцією «Вісла», поділено на три райони: Сичок, Горенці, Новий Санч. Разом із лемками переселяли й поляків, але лемків – примусово, а поляків – добровільно. Після політичної перевірки українське населення скерували в північне воєводство Польщі. Переселенцям дозволяли проживати не ближче, як за 100 кілометрів від сухопутних і 50 кілометрів від морських кордонів, та не більше, як по одній сім'ї в одному населеному пункті.

Розміщення депортованих у північно-західних районах Польщі здійснювали за чітко продуманим планом, аби розпорошити українські сім'ї на якнайбільшому просторі. Лемків розселили на території всіх північно-західних воєводств, у 45 повітах, найбільше – в Ольшинському воєводстві. І так вони жили аж до 1950 року.

Після 1950 року лемків депортували до УРСР. Частина з них оселилася на території Тернопільщини, їх тут майже 100 тис.

Таким чином, протягом жовтня 1944 р. – серпня 1946 р. , за даними польських джерел, до України (тоді – УРСР у складі СРСР) було переселено 482 тис. осіб (додаток 5). До кінця 1947 року у місця, звідки було депортовано українське населення, переселено близько 14 тис. осіб польської національності.

Процес розселення, соціально-економічної та психологічної адаптації лемків був болісним і тривалим. Сотні тисяч українців опинились у державі, на теренах якої відстоювати інтереси панівної нації, що становило більшу небезпеку, ніж це було в Польщі; у державі з іншим суспільно-політичним устроєм, де не діяли норми демократичного суспільства, зрозумілі для людей, народжених хай не в надто прихильній до українців, проте демократичній Польщі, із притаманними їй свободою слова, друку та ін.; жителі Закерзоння потрапили в умови колгоспної системи, не пройшовши попередньо «школи» сталінських репресій.

ІІІ. СПОГАДИ ОЧЕВИДЦІВ

Трагічні події і нелегка доля лемківських родин залишили глибокий слід у житті людей-переселенців нашого села.

Підтвердженням факту історичного злочину проти мирного населення є збережені архівні документи. Так, довідки, видані Міністерством праці та соціальної політики України і Державним архівом Львівської області, підтверджують, що родина Губик у складі семи чоловік (серед яких була і мати жителя нашого села Корчинського Миколи Володимировича – Губик Парасковія Іванівна, 1932 року народження) була переселена 8.02.1945 року у Миколаївську область. Також у довідках вказано склад майна, яке при переселенні було залишено сім'єю (додаток 6).

Безмежною тугою за рідною, святою, батьківською землею пронизана творчість нашого земляка Романа Вархола, який щороку приїжджає в наше село, зустрічається із жителями та учнями школи, залишає на згадку свої твори (додаток 7).

Мешкає він біля Львова, пише українською мовою та лемківською говіркою. Недавно в Івано-Франківську презентував свою нову збірку «Кермеш». По-лемківськи «кермеш» означає «свято». У вірші прослідковується велика туга за втраченою батьківщиною.

*Даколи приду до Дунаю,
як роса і як слеза, чистий,
на фалі серце своє шмарю,
і буде серце моє плисти
через ліси зелени,
понад гори високи
до милой, до премиленой,
до Лемковіни кароокой.
Даколи приду до Дунаю,
на дунайовий берег сяду
і буду співати пташкам з раю –
полетять пісні і коляди
через ліси зелени,
понад гори високи
до милой, до премиленой,
до Лемковіни кароокой.
(Р. Вархол, «Кермеш», с.93)*

Відомою у селі людиною був і Микола Максимович Федорко, який у 1946-1975-х роках працював директором Нагірянської початкової школи (додаток 8). Учні тепло відгукуються про цю добру і працювиту людину та захоплюються його інтелігентністю, справжнім талантом вчителя й організатора. Згадує Дарія Антонюк, учениця: «Микола Федорко народився

6 грудня 1912 р. в с. Смереківці, повіт Горлиці. У 1929 р закінчив 4-и класи гімназії в м. Горлиці і був зарахований у державну чоловічу учительську семінарію в м. Кросно. У 1934 р закінчив семінарію і отримав звання вчителя народних шкіл. Вчителював на Лемківщині.

У березні 1946 р. переселений із родиною в Україну. З 1946 по 1975 роки працював директором Нагірянської початкової школи і вчителем музики та керівником хору в Ягільницькій середній школі Чортківського району. За досягнення у галузі освіти і педагогічної науки нагороджений медаллю А.С. Макаренка і удостоєний почесного звання «Заслужений вчитель УРСР».

У 1978 р. вийшов на пенсію і переїхав до дочки Ірини в м. Запоріжжя на постійне місце проживання. Помер 20 лютого 1994 р. і похований у Запоріжжі. Архів М. Федорка дочки передали до музею «Лемківщина» в Тернополі.

Правдивими і вражаючими є спогади про свого дідуся його онуки Оксани: «Я пам'ятаю діда Миколу Федорка як сильну і, водночас, лагідну людину. Він вражав усіх своїм вихованням: при зустрічі з жінками завжди знімав капелюха, що було незвично для «рядянських» часів. Щось було невловимо граціозне в його ході та манерах. Представник Австрії і Польщі, закинутий долею в радянську Україну, змушений був пристосовуватися до нового середовища. Від дідуся я десятирічною дівчинкою вперше почула про ГУЛАГ, голодомор, війну і депортацію.

Запам'яталися дні, коли ми з дідом гуляли лісом і збирали ліщину (лісові горіхи), а потім готували «яєшню з кропивою». А ще – похід на лижах. Для мене, не дуже спортивної від природи дівчинки, це була неабияка пригода.

І тепер на іншому боці світу, в США, за тисячі кілометри від дідової батьківщини, я гортаю сторінки лемківського підручника, виданого у Львові 1933 р. і складаю список запитань до діда. Але його вже нема поруч...»

Спогади...Спогади... Вони передавалися наступним поколінням, аби не забулося, не стерлося із пам'яті найважливіше – любов і біль, трагедія і сум.

Дзюбина Марія Іванівна – завідувач сільською бібліотекою, розповідає про свою бабусю: «Моя бабця – Дзюбина Параска Андріївна, дівоче прізвище Медвідь, народилася 30 жовтня 1922 року в селі Кв'ятонь, повіт Горлиця, воєводство Краківське. Росла в багатодітній сім'ї, де було чотири хлопці і три дівчинки. У 1945 р. їхню сім'ю виселили в Богодухівський р-н. Харківської обл. На ті часи бабця була незаміжня. Через рік переїхала в Ягільницю, ближче до родини, де і прожила до кінця життя. Вийшла заміж за переселенця Дзюбину Дмитра. Спільно виховували двох дітей: Івана і Ярославу. Дочекалися трьох онуків, трьох правнуків. Працювала у колгоспній буряковій ланці. Померла 31 липня 2010 року, похована у с. Ягільниця».

Лемківські співанки від Дзюбини (Медвідь) Параски, записані її внучкою.

*Гори наші
Гори наші (2),
Гори наші Карпати,
Не продаме вас
За нияки дукати.*

Гори наші (2),
Гори наші Безкиди,
Боронили вас
Наші діди й прадіди.
Гори наші (2),
Гори наші Карпати,
Нихто не зна,
Не буде знав,
Што Ви у нас вартате.
Повідав єс, же ня возмеж,
як на горі ярець зожнеш.
А ти зожав і покосив,
А по мене не зголосив.
Повідав єс, же ня возмеш,
Як на горі жито зожнеш.
А ти зожав і пов'язав,
А до мене не отказав.
Повідав єс, же ня возмеш,
Як на горі ярець зожнеш.
А ти зожав і татарку,
Мене не взяв за кухарку.
Повідав єс, же ня возмеш,
Як на горі ярець зожнеш.
А ти зожав і пшеничку,
Мене не взяв за жіночку.

Ой верше, мій верше

1. Ой верше, мій верше,
Мій зелений верше,
Юш мі так не буде,
Як мі биво перше.
2. Не ходити биво
Горами, лісами,
Не любити хлопця
З чорними очами.
3. А перше мій биво
Барз добрі мі биво,
Од своєї мамички
Не холити биво
4. На єдно ся здаме
чорни очка маме,
на друге ся здаме
жадни нич не маме.
5. Не ходити биво,
Кадиль я ходива,

*Не любити биво,
Кого я любива.
Гей, мам я косу*

*Гей мам я косу,
Але ньом не кошу,
Гори селом, доли селом
На рамени ношу.
Мила моя,
Чом ся не обуєш?
Зимна роса, а ти боса,
Здоров'я си поосуєш.
Ей, мам я лучку
В широкій долині,
Ест там травка і отавка,
Нігде не загине.
Ей, як я буду тоту лучку косив,
Хто ж мі буде
Сніданочки носив?
Ей, принесе мі
Моя млада жена,
Орошена, орошена,
Чепцом зачеплена.*

За спогадами внучки Олі, її дідусь Балутянський Іван Степанович народився 4 січня 1915 року в с. Завадка Риманівська (додаток 9). Коли йому виповнилося два роки, померла його мати Гулик Марія Іванівна, а він із чотирирічною сестрою Ганею залишився з бабусею Марією. Закінчив семирічну школу з оцінками «добже», «бардзо добже», пізніше інститут імені Снігурського в Перемишлі. Працював у Польщі в селі Кам'янка. Під час війни на його очах розірвалася міна – і загинула дружина і дочка. Одружився вдруге на вдові, яка поховала чоловіка у 1944 році. У 1945 році їхню родину чекало переселення. На фіри грузили меблі, худобу, одяг, хто що міг. Везли їх у вагонах до станції Риманів, а потім до станції Тлусте. І тут, де залишилися порожні хати, вони й поселились. Пізніше переїхали в Нагірянку.

Серед переселенців нашого села є довгожителі, які, не зважаючи на свій вік, і сьогодні можуть відтворити точну хронологію пережитих ними подій. 98-річна М. І. Стець (Турко) народилася в 1920 році в с. Завадка Риманівська. У 1945 році всю сім'ю: батька, матір, шестеро дітей (три дівчини, три хлопці) – депортували в Дніпропетровську область, станція Верхньодніпровська. Всіх родин було 25. Спочатку везли в товарних вагонах, разом із худобою. Марія Іванівна при двадцятиградусному морозі в потязі народила дитину, яка прожила 10 тижнів і померла від переохолодження. Із Дніпропетровщини вся родина Турко пішки йшла до Чорткова (цілий місяць). Потім оселилися в селі Нагірянку. Марія Іванівна працювала в колгоспному садочку. Як згадує бабуса,

в селі Завадка залишили кератум-машину для зерна, тридцять вісім моргів поля, худобу, троє коней. Сьогодні до довгожительки в гості приїжджають польські журналісти, які цікавляться її долею та історією переселення лемківських родин. Стець Марія Іванівна має чудову пам'ять, тому декламує вірші ще з часів шкільного життя:

*Ой ти, школо, ти погана,
Мучиш мене вже від рана.
Я думаю о забавці,
А ти сиди у тій лавці,
Читай книжку з дрібним друком,
Як хочеш бути науком.*

Яскравим доказом того, що всі лемки до глибокої старості добре пам'ятають своє минуле, передають із покоління в покоління трагічну історію тих часів і всіма силами стараються не загубити свою культуру є спогади Катерини Бурки (Барни), 1929 року народження.

«Проживали ми, – згадує бабуса Катерина, у селі Воробик Шляхотський Санотського повіту Краківського воєводства. Місцевість гарна, рівнинна. Тут наша родина мала довгий будинок, у якому було дві кімнати, кухня, комора, стайня, боїско (де молотили зерно), шопа. Землю ми мали у декількох місцях, а також сінокоси для худоби. Недалеко від села було торгове містечко Риманів, а навколо – польські села. У Воробику проживали всі родини українців і лише три – поляків, серед них і панська родина, яка мала поле, а українці працювали на того пана. Також у селі була сільська рада, залізнична станція, читальня. Правда, до школи ми ходили у сусіднє село. Я закінчила там семирічку і продовжувала навчання у місті Сянок у кравецькій школі, але закінчити її не встигла, бо почалася війна. Німці захопили всю нашу територію по річку Сян. У 1945 році, коли закінчилася війна, почалася операція «Вісла», і наше село, як і багато інших, підлягало виселенню. Мені на той час було 16 років. Разом із батьком, мамою, двома братами і сестрою нас везли в товарному поїзді до Самбора, а там пересадили в інший поїзд і привезли до Заліщик Тернопільської області. Багато родин так і залишилася у цьому місті, а наша сім'я переїхала до села Нагірянкa, бо там нам дуже сподобалося. Нашій родині дали хату і землю».

Бабця Катерина до сьогоднішніх днів зберігає копію документа про виселення (додаток 10) та родинну фотографію (додаток 11).

Вартує особливої уваги і музичний фольклор лемків, який є віддзеркаленням їхньої історії, суспільного і культурного життя, радощів, смутків, сподівань і надій. До збірника Катерини Чаплик «Нові записи лемківських пісень» також занесені твори і наших земляків:

- Бамборак Теодора (1923 р.), переселена з с. Ростока Перемишлянського повіту Львівського воєводства в 1945 році. Пісні записано в с. Нагірянкa Чортківського району Тернопільської області.

Ой, тече річенька

1. Ой тече річенька ,
Ой тече бистренька ,
Ніхто не перейде (2),
Лем я молоденька .
2. Лем я молоденька
Перейду злегенька.
В правій руці ключик (2)
Від мого серденька.
3. В правій руці ключик,
Я можу замкнути.
Кого я любила,
Кого я кохала,
Не можу забути.
4. Дай, Боже, забути (2)
На фальшивих хлопців (2)
Надії не мати.
5. Не ході. паропче,
Під мої ворота,
Не смійся з мене, (2)
Що я є сирота .
6. Ой, не смійся з мене
І не насмівайся .
Я твоя не буду (2),
І не сподівайся.
7. Маєш, дівча, красу,
Тримай її до часу,
Не дай хлопцям взяти (2),
Будеш панувати.

- Чарнош Микола (1928 р.) – батько вчительки молодших класів Нагірянської ЗОШ Гриньків Л.М. Переселений із с. Ванівка Кроснянського повіту Краківського воєводства в 1945 році. Пісні записано в с. Ягільниця Чортківського району Тернопільської області.

Ішов лісничий през той ліс

1. Ішов лісничий (2) през той ліс,
Видів оленя, (2) як ся пас.
2. Чекай, оленю, (2) за хвилю,
Най си карабин (2) набию.
3. Юж мі карабин (2) набитий,
Юж лежить олень (2) забитий.

- Ковальчук (Щурик) Марія (1932 р.). Переселена з с. Барвінок (додаток 23) Роснянського повіту Краківського воєводства. Пісні записано в с. Нагірянкa Чортківського району Тернопільської області.

Же би́ла я бі́ду знала
1. Же би́ла я бі́ду знала,
Була бим ся не ві́ддала,
Аж тепер я бі́ду знаю –
Пізно лігам, рано встаю.
2. Хату мести, сіни мести
І за плугом, їсти нести,
В пецу палю, на хліб мішу,
Дитя плаче, я колишу.
3. Ледвем дитя накормила,
Курка миску ми розби́ла,
А муж ходит подудрує*,
Ще й києм ми погрожує.
4. Же би́ла я бі́ду знала,
Була бим ся не ві́ддала.
Гоя-гоя, гоя-гоя,
Головонько бі́дна моя.

Примітка * Очевидно, запозичення з польської або словацької мови: *dudrac, tutrac* – бурчати, сваритися.

- Щерба Марія (1919-2018 рр.). Переселена з с. Кам'янка Кроснянського повіту Краківського воєводства. Освіта – 4 класи. Пісні записано в с. Нагірянкa Чортківського району Тернопільської області.

Бо́же, Бо́же, цом зробі́ва
1. Бо́же, Бо́же, цом зробі́ва,
Жем си хвонца полюбі́ва.
Он поєхал в свят за може,
Мне оставі́л, ох, муй Бо́же.
2. Пита́йом се́ люджі о́ мне,
Же не ма́йом ме́сца для́ мене.
Для́ мене ме́сце є́ст одразу
В темном гробі́ на цвинта́жу.
3. На цвинта́жу коло́ ме́жи,
Там, де́ моя ма́мця ле́жи.
Там і вятор не́ дове́є,
А не́ слонко не́ догже́є.
4. Ма́мцю моя́, усунь же́ се́,
Опові́м ти о́ swé же́це.
Отке́ди ж ти́ ю́ж ско́нала,
Цом од лю́де витерпі́ла.

Ділиться спогадами своєї матері Брик Стефанія Гаврилівна, 1940 року народження, яка проживає на хуторі Марилівка, що належить до села Нагірянкa. На час переселення їй було всього три роки. Жінка розповідає, що проживали вони у с. Добра Ярославського району Львівської області (Польща). Сім'я складалася з 4 чоловік: Міц Анна Михайлівна – мама, Міц Гаврилій Олексійович – тато та двоє дітей – Михайло і Стефанія. Жили на границі, де батько і працював, мали поле, ліс, нову хату. Коли почалося переселення, то взяли з собою лише документи та кілька клунків. Їхали в товарних вагонах 3 тижні до Бесарабії, м.Тарутіно (Ізмаїльський р-н), де і проживали до 1946 року, потім перебралися до дядька в село Буряківка Заліщицького району. Подорож на підводі тривала три тижні. У 1949 році переїхали в село Нагірянку Чортківського району, де живуть і сьогодні.

Усього три роки на час переселення мала і Щур (Либа) Парасковія Андріївна – колишня вчителька математики і фізики, яка працювала в Нагірянській школі з 1966 по 2009 р. (спочатку у Хом'яківській восьмирічній, а потім у Нагірянській ЗОШ I-II ступенів). Її разом із родиною виселили у роки Другої світової війни (додаток 12).

Це спогади людини, яка прожила нелегке життя, але ніколи не нарікала через негаразди, працювала на совість і залишила теплий слід у серцях своїх вихованців.

Народилася Парасковія Андріївна в грудні 1940 року в с. Барвінок Кроснянського району Краківської області (додаток 13). На карті показано місце проживання сім'ї Либів, а також місця на території Польщі, куди переселили окремих членів родини. Вчителька згадує, що в їхній сім'ї було 6 дітей: 2 хлопців і 4 дівчат (додаток 14). Це фото родини Либа (Ліба) зроблене у 1935 році. На ньому батько зліва, мати з донькою Ганною – справа. Далі бабуса Параскева у чорній хустці, батькові сестри – Єва і Ганна з чоловіками і дітьми та два батькові брати. «Я п'ята дитина у моїх батьків. Мої родичі були середнього статку: мали худобу, птицю, поля, коні. Життя проходило спокійно, батьки працювали, а ми, діти, підростали. Все було б добре, якби не війна... Почну з того, що мені, маленькій дитині, якій було тоді 3,5 роки, запам'яталося на все життя. Це кінець серпня-початок вересня. Я забігла в хату (тобто в кімнату) і побачила чоловіка воєнного, який стояв зліва від мене і щось тримав у руках. Це був німецький солдат із пляшкою з горючим і жмутом клоччя. Він наказав мамі негайно забиратись, бо буде палити хату. Ненька одягала наймолодшу дитину – мою сестричку Надю. У цей момент зайшов батько, в сіни влучила куля, яка залетіла між одяг, що висів. Наша хата горіла другою, а потім спалили все село. А чому палили усе село? Та тому, що їм, німцям, село, яке знаходилося на лінії фронту, перешкоджало вести війну з російським військом (тоді була так звана операція «Дукля – пас»). Це вже я чула від мами, бо піростала і виникало багато незрозумілих питань, на які хотіла мати відповідь.

Як горіла хата, я добре пам'ятаю, в селі вже йшла справжня війна: люди, і ми в тому числі, повибігали хто в чому був. На подвір'ї у нас містилася велика

яма (льох), у якій односельчани ховалися від куль. Були ранені, пам'ятаю той плач, стогін. По сходах з цієї ями йшов тато, щоб подивитися, що там діється, а за ним піднялася і я. Коли тато зупинився на драбині (на подвір'я ніхто не виходив), то я побачила, як догорала хата. Це Карпати, все дерев'яне... Справа були обгорілі дерева рідного саду, по яких скакали перелякані кури... У той же момент впала наша корова з чорно-білими латками. Я і по нині згадую той вогонь, коли іду в підвал.

Потім нас, обдертих, нещасних, погнали в Німеччину, поселили в дерев'яних бараках. Було дуже холодно. Голодних і знесилених, нас знову розселяли. Ми опинилися в Австрії (с. Шенефельд біля Лінца) (додаток 15). По дорозі на одній із станцій поїзд зупинився. Старший брат мене переводив через рейки, на одній із яких я спіткнулася. Був сильний удар у перенісся. Від цього я втратила зір, нікого не впізнавала, рідні наді мною плакали. У м. Лінці (Австрія) мені надали допомогу, за що дякую Богові і добрим людям. Із розповіді мами дізналася, що в автобусі чужі люди поступилися нам місцем, хоч ми були дуже обдерті і виглядали жалюгідно. Мене дуже вразила культура їхньої поведінки.

Батьки працювали у господаря (бавора) на фермі, брати також допомагали. Але війна ще не закінчилась, часто налітали ворожі літаки і бомбили місто. Перед кожним нальотом звучала сирена, ми швидко бігли до шахти, в яку нас опускали. Коли тривога минала, нас знову піднімали на поверхню...

День перемоги (9 травня 1945 рік) ми зустрічали в Австрії. Цей сонячний день я запам'ятала на все життя. Небо було безхмарне, вгорі кружляли літаки, а я думала, чому нема сирени і ми не втікаємо. Всі кричали «мир», «мир». Батьки почали думати, де жити: мама просила, щоб залишитись в Австрії (назад вороття не було, все спалене, поля заміновані). І господар (бавор) не хотів нас відпускати, але тато вирішив повернутись у рідні місця.

У с. Барвінок ще залишилася хата з цегли, то ми в ній і поселилися. Поступово почали обживатись... (додаток 16). Тато разом із чоловіком своєї сестри орали поле, потрапили на міну, яка розірвалася. Вуйкові відірвало обидві ноги, він помер, а тета залишилася з чотирма дітьми. Життя в Барвінку тривало недовго, під час проведення операції «Вісла» нас насильно відправили в Україну. Везли в товарних вагонах, бруд, блошиці не давали спокою ні вдень, ні вночі.

У листопаді 1945 року приїхали в с. Салівку Чортківського району Тернопільської області. Поселилися в «шевченківській хатині» під соломою, в якій проживало 10 людей. Потроху почало налагоджуватися життя. Аж голод 1947 року. Правда, ми не пухли з голоду, бо мали кулешу, малай, политий юшкою з буряка, який довго варили, біб, квасолі. Дуже мені запам'ятався випадок, коли до нас зайшла сусідка Єва, якій було десь 15-17 років. Ноги в неї попухли, страшно було дивитись. Дівчина просила дозволу назбирати лободи на нашому городі, щоб спекти паляничку. Люди гинули з голоду. Моя ровесниця Ганя Мадзей померла. Завжди молюся за її душу.

Жилося нелегко. У 1947 році помирає старша сестра Марійка, 1953 року – тато. Його паралізувало, через півроку він помер. Мені тоді було 10 років, а сестричці Наді – 7. Мама ходила на жнива, а сестра Ганя їй допомагала. Восени 1957 року сестра Ганя помирає. Допомогала мамі в колгоспі чистити буряки, дуже застудилася, дістала запалення легень і померла. Тоді не було за що лікувати і не було кому лікувати. За трудовень у колгоспі давали 1 копійку. Так і жили...

Брати Федя та Іван відслужили в армії, подружилися. Ми з сестрою Надею після школи здобули освіту. Я закінчила Кременецький ДПУ у 1963 році (фізико-математичний факультет). З того часу працювала в школі, а в 2009 році вийшла на пенсію. Родина моя велика. Багато вже померло. Не залишилося нікого з моїх сестер і братів. А географія проживання нащадків дуже широка: Польща, США, Канада, Аргентина, Україна.

Сьогодні молюся Богу і прошу, щоб війна на сході закінчилася, щоб додому повернулися наші захисники живими та здоровими. Колись і мій син Володя служив в Афганістані. Така доля спіткала мене: дитинство моє – війна, син – війна, і на старості літ – війна...» – закінчуються спогади вчительки.

*Барвінок, Барвінок –
Округле селечко,
Як го помалуєш,
Буде, як містечко, –*

Так із любов'ю Парасковія Андріївна згадує своє рідне село та пісні, що звучали з вуст її батьків.

Із запису маминих пісень:

*Отдалась ме, мамцю,
За ліс, за брезину,
Же бим не ходила
До тя на гостину.
А я той лісочок
Довкола обійду,
До тебе, мамички,
На гостину прийду*

Із запису батькових співанок:

Пісня про розлучення в час смерті

*Боже, Боже, з високости
Розійшлися дві любовости,
Дві любовости, штири очка
Будуть плакать до так рочка.*

Парасковія Андріївна як велику цінність впродовж півстоліття зберігає одяг, що залишився у спадок від рідної матусі у скрині, яка уціліла у тій страшній пожежі, – лайбички, хустинята цвеляшково, стрічки і гердан (додаток 17).

Левчак Роман Степанович теж є вихідцем з Лемківщини. Його знає усе село як поета та гумориста. Народився він у 1940 р. в с. Ванівка Коростянського району. Його брат Богдан 1944 року народження, мати Євгенія – 1918, а батько Степан – 1912. Ще хлопцем батько служив у польському війську, пізніше працював на нафтовій копальні, а потім – на власній землі.

Пан Роман розповідає, що прожив у своєму рідному селі від народження до шестирічного віку, але до цього часу все добре пам'ятає. Село простягалось на 8 км. У кінці їхніх городів протікала річка. При в'їзді і виїзді із села були нафтові копальні. Тож люди працювали на тих копальнях або на власних землях. Коли Роман був ще малим, батько вирізав йому дерев'яного коника, бо знався на столярній справі (додаток 18).

Роман Степанович добре пам'ятає, як вони всією родиною переїжджали у жовтні 1945 р. Залишили хату, 12 моргів поля, якусь частину лісу, що їм належала. Їхали мама і тато, він і маленький братчик, бабусі і дідусь (по татові). Перевозили людей у товарних поїздах. По дорозі їх висаджували на станціях по декілька десятків сімей.

До нашої Ягільницької станції вони їхали три тижні. Тут їх та інші сім'ї вигрузили і порозселяли по найближчих селах у пусті хати. Роман Степанович згадує, що біля їхньої хати, у stodолі, була криївка з вояками УПА, про яку він знав, але нікому не казав, хоч його і розпитували червоноармійці. Вже у нашому селі в Романа народився ще брат Ярослав (у 1946 р.) та сестра Люба (1949 р.)

У 2007 році пан Роман їздив відвідати ті рідні місця, де народився, своє село, свою хату, яка залишилася такою, як і була (додаток 19). Нові господарі тільки перекрили дах. Навпроти хати до сьогодні росте 500-річний дуб. До тепер працюють і копальні.

Хвилювання Романа Степановича, його туга за батьківщиною вилились у вірш, який він написав, коли відвідав далекий отчий край і ступив на поріг рідної хати:

*Серце моє розривалось,
Як побачив рідну хату.
Чом немає вас зі мною,
Моя мамо і мій тату?
Нас вигнали з наших хат,
Рідний край ми залишили,
Назавжди ви пішли від нас,
В чужій землиці спочили.
А як хотіли повернутись,
Рідний поріг поцілувати,
Своїх синів, мене й Богдана,
В гірським потоці покупати,
Щоб були ми щасливі й горді,
Свій край не забували.*

*Прошу і вас, наші нащадки,
Щоб Лемківщину пам'ятали,
Бо ми сини й дочки народу,
Що горя страшного зазнав,
Та силу духу, орла політ
Ніхто в їх серцях не злавав.
Нехай палає наша ватра,
Мов Сонце, зорі з неба.
Навік з тобою, Лемківщино,
Другого краю нам не треба.
с. Ванівка 23.07.2007рік*

Роман Степанович є активним учасником усіх фестивалів лемківської культури, де читає власні вірші. Деякі з них покладені на музику, і ці пісні виконує наш лемківський народний аматорський фольклорний ансамбль «Потічок», який був заснований в 1991 році (додаток 20). Художній керівник – Стефанія Шекета, музичний керівник – Бартків Омелян Пантелеймонович (у 2006 році відійшов у вічність).

Творчий шлях і досягнення цього колективу гідні подиву. Ансамбль – учасник щорічного Всеукраїнського фестивалю «Лемківська ватра» та лауреат премії імені В. Гнатюка.

Колектив виступав на сцені Львівського Національного академічного театру опери та балету ім. С. Крушельницької та Тернопільського академічного обласного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка. Ансамбль постійно бере активну участь у концертах для громадськості міста Чорткова: в Народному Домі ім. Катерини Рубчакової, в «Лемківській світлиці», а також у всіх масових заходах, які відбуваються в нашому селі та районі. Колектив був учасником етнічного фестивалю у Польщі і багатьох інших конкурсів. У 2003 році отримав звання Народного. У березні 2009 року ансамбль «Потічок» виступав у Києві у студії Першого Національного каналу на записі програми Оксани Пекун «Фольк-music», яка транслювалася 30 травня того ж року. Ансамбль увійшов у вісімку кращих колективів весняного сезону і став фіналістом програми.

Переглядаючи фотографії із виступів ансамблю, бачимо на них наших учителів, школярів, які є дітьми, внуками і правнуками тих, яким судилася гірка доля вигнанців з отчої землі і хто попри все вижив, вистояв і зберіг для нащадків коштовні перлини лемківського етносу.

IV. ЛЕМКІВСЬКИЙ ПОБУТ, ДІАЛЕКТ ТА ФОЛЬКЛОР

Лемки намагаються зберегти свої національні особливості, в першу чергу, мову. Їхню мову просто відрізнити по постійному наголосу на передостанньому складі (на відміну від рухомого наголосу у вимові східних слов'ян), твердому «и» і частому вживанню слова «лем» («лише», «тільки»).

Традиційні вбрання лемків легко впізнати. Чоловіки носили суконне пальто чуганю, незвичайне для українців, жінки – білі косинки і широке візерункове намисто «силянку». Сьогодні на ринках Західної України можна зустріти дерев'яних орлів і обплетені дротом тарілки – зразки традиційного ремесла лемків, іменованого «дротярство».

Проживання у горбистій місцевості вплинуло на тип господарювання. Основним заняттям лемків було землеробство і пастухування. Незначний промисел становило виробництво домашнього полотна та речей із вовни, виробів із дерева, каменярський промисел, виробництво гонтів. Із пісень довідуємося також про мандрівних торговців дьогтем, шевців, дротярів, шклярів тощо.

Свої хати лемки будували вздовж річок, фасадом до дороги, у так званій «ланцуховій» (ланцюговій), рідше – «овальній» формі, коли вони розташовувалися навколо круглого ринку. Типовими для східної і центральної Лемківщини вважалися «довгі хати», під дахом яких зводилися житлова і господарська частини (хата, сіни, комора, стайня, боїще). Традиції будівництва довгих хат збереглися в Перечинському, Великобerezнянському районах Закарпаття та в українців Східної Словаччини; були вони поширені й на західній частині Бойківщини, на Поліссі, і подекуди на Волині. На заході Лемківщини садиби переважно складалися з хат і окремих господарських будівель та огорожувалися парканом чи муром. Внутрішній інтер'єр оселі лемка відзначався скромністю і практичністю. Лемко-господар напрочуд працьовитий, хвацький, рішучий, чесної та статечно-розважливої вдачі. Через витривалий фізичний стан і мобільний характер лемки посідали значне місце серед емігрантів [16, с. 9, 10].

Свою назву лемки одержали за часте вживання у мовленні діалектної частки лем (у значенні «щойно», «тільки», «лише», «лишень»), запозиченої разом із багатьма іншими словами у словаків. Самі ж лемки здебільшого називали себе «русинами» або «руснаками». Етнізм «лемко» закріпився у свідомості населення на поч. ХХ ст., після виходу у світ часописів та журналів із цією назвою.

Потрібно сказати, що із трьох західноукраїнських діалектів – бойківського, гуцульського та лемківського, найбільше виділявся лемківський. Він «мічений» неповторною для інших і дуже часто вживаною часткою «лем» (але) і відзначається схильністю до танцювальності (додаток 21). Лексика лемківських говірок, як відзначив перший їх дослідник І. Верхратський, найбільше зазнала словацького впливу, частково мазурського, німецького.

Лемківські пісні – рідкість у збірниках українського фольклору ХХ ст., але вони унікальні у побуті. Серед цих пісень є веселі і жартівливі, а також сумні та тужливі. Зубожілі селяни з мрією про матеріальне благополуччя виїжджали до Німеччини, Швеції, США, Канади, Бразилії, Мексики у пошуках роботи. Ці події стали підґрунтям для появи пісень про еміграцію. Важке життя на батьківщині, намір їхати на заробітки, тривоги в дорозі, зрадлива чужина, важка заробітчанська праця, переживання розлучених сімей, туга за отчими теренами, щасливе або трагічне повернення до рідного краю – все це виливалося у піснях.

Значення фольклору в житті лемків важко переоцінити. Тісний зв'язок з усною народною творчістю допомагав переселенцям упродовж довгих років черпати сили для протистояння колонізації, словакізації, русифікації, збереженню етнічної ідентичності та етнокультурної єдності з українським народом, був для відмежованої від серцевини групи українського народу – лемків потужним каталізатором і фактором самоідентифікації [16, с. 12].

Лемківський фольклор, як і мова, живе в людях, мандрує з ними, скріплює їхню волю. Не випадково лемківські пісні, як особливо оригінальні, виділила Леся Українка, відзначивши, що з усіх українських пісень, найкращі лемківські. У збірнику українських народних пісень про еміграцію С.Й.Грица «Будь здорова, землице» є пісня, яка була ним записана у 1970 році в с. Ягільниця Чортківського району Тернопільської області від Н.Завіської, переселенки з Лемківщини.

Осередками збереження лемківської культури є родини, лемківські товариства і громади, творчі колективи (ансамблі, хори.)

Ще одна важлива складова культури населення Лемківщини – неповторність їхнього одягу.

В ньому, як і в убранні будь-якого іншого етнографічного регіону України, знайшли втілення найкращі досягнення народних майстрів: ткачів, кравців, шевців, кушнірів, вишивальниць. Виготовляли одяг із льняних і конопляних полотен, сукна, кожушин, зроблених у домашньому господарстві. За функціональним призначенням одяг розподілявся на щоденний, святковий, обрядовий.

Як натільне вбрання чоловіки носили полотняну сорочку і штани. Найпоширенішими назвами для сорочки були «кошеля», «кошуля», «чахлик». Це давні загальнослов'янські назви. На Лемківщині в давнину сорочки носили поверх штанів. Важливим компонентом чоловічого строю був пояс. У ХІХ – на початку ХХ ст. побутовув широкий шкіряний пояс – «югас». Поверх сорочки чоловіки вдягали коротку безрукавку – «лайб», «бушляк». Носили чоловіки гуньки – куртки з домашнього сукна та гуні, куртки довгі і важчі за гуньку, без прикрас. Старші, більш заможні селяни носили довгі до колін кожухи з рукавами. Найхарактернішим давнім зимовим одягом лемків була, безперечно, чуга. Це довгий, нижче колін, плащ із великим оздобленим коміром, що сягає аж поза пояс. Взувалися в ходаки, прикріплені до ніг наволоками. За технікою виготовлення вони подібні до жіночих, але з грубої шкіри. Зимою на керпці

надягали вовняні мішки-сукнянки, щоб не ковзалися і тепліше було для ніг. Штани до колін були широкі, від колін завужені (фото 17,18). Головні убори у чоловіків були різними як за формою, так і за матеріалом. Влітку носили солом'яні капелюхи власного виробництва, так звані «калапи», «крисаки».

Жіночий лемківський стрій складався із сорочки, спідниці зі спідником, запаски, безрукавки, кожушини, чуні, кожуха, хустки, чобіт, постолів. До натільного жіночого одягу належить сорочка і спідниця. Найпоширенішим елементом жіночого одягу є сорочка. Внизу її рукави зібрані у збиранки, вузький манжет прикрашений трирядною мережкою і рубцями. До поясного одягу відносяться спідниця і фартушок (запаска). Спідниця (кабат, фартух) широка, збирана. Фартушок (запаска) – елемент одягу, що з'явився у середині XIX ст. Внизу нього нашивали вузькі різнокольорові стрічки, а також вишивали хрестиком орнаменти квітів і листків. Запаску вдягали поверх спідниці. Дівчата і жінки пов'язували спідницю разом із запаскою вузьким червоним поясом – «чересівкою» або широким, тканим у багатоколірні vzори поясом – «крайкою» (додаток 22).

Всі предмети одягу лемків – свідок тонкого естетичного смаку їх творців. Одяг лемків є цінною пам'яткою духовної та матеріальної культури українського народу.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Прекрасна українська княжа земля, Лемківщина, сьогодні в руїнах; спалені українські оселі, знищений віковичний дорібок працюючої вітки українського народу – українців-лемків, що споконвіку жили на своїй прабатьківській землі. Там, де були українські оселі, сьогодні росте ліс. Де родився хліб – дикі хащі, тернина, ялівець.

Вирвані з коренем, депортовані, позбавлені не тільки майна, але й громадянства, родинних і етнічних зв'язків, приречені на зникнення лемки не тільки вижили, але зберегли і відновили свою культуру. Люди, з якими довелося спілкуватись, – яскраві носії лемківської культури. Давні звичаї та неповторний колорит народного одягу і побуту зберегли лемки в сучасних умовах проживання. Сьогодні їхня народна творчість вирізняється з-посеред решти українського фольклору особливостями локального колориту, що виявляється у своєрідній говірці, неповторній народній пісенній творчості, її жанровому складі, манері виконання тощо. Осередками збереження лемківської культури є родини, лемківські товариства і громади, творчі колективи (ансамблі, хори.)

Нині на Тернопільщині проживає понад 200 тис. лемків та їхніх нащадків.

До складу Тернопільської обласної організації товариства «Лемківщина» входить 14 районних осередків. Найпотужніші з них у Чорткові, Монастириську, Терехові та Збаражі.

Саме на Тернопільщині 12 років тому був започаткований Всеукраїнський фестиваль лемківської культури «Дзвони Лемківщини», який щороку проводиться в урочищі Бичова, що на Ватряному полі біля Монастириська. Наразі він має всі шанси стати міжнародним.

Великою любов'ю до своїх предків, прив'язаністю до рідної глибинної традиції, безмежною тугою за рідною, святою батьківською землею – княжою Лемківщиною, лемки-патріоти, дали приклад іншим, як треба любити свій рідний край, дорожити його минулим і вчитися будувати велике майбутнє.

Практичне значення дослідженого нами питання депортації лемків полягає в тому, щоб узагальнити і розширити знання про українсько-польські взаємини в середині ХХ сторіччя, привернути увагу широкого загалу до трагічних сторінок історії про які українці мають пам'ятати, адже вивчення цих подій, допоможе знайти спільну точку зору у багатьох дискусійних питаннях взаємовідносин двох народів та розкрити специфіку і закономірності депортації, розселення й адаптації лемків.

Матеріали дослідження можуть бути використані на уроках історії, географії, української мови і літератури, музики.

Географія (8 клас) – «Етнічний склад населення», «Населення регіону».

Історія (5 клас) – «Історико- географічні області України».

Історія (11 клас) – «Радянізація Західних областей УРСР (операція «Вісла»)».

Література рідного краю (5 клас) – «Легенди та перекази Тернопілля»; «Прислів'я та приказки. Народне уявлення про довколишній світ та оцінка його в прислів'ях та приказках. Краса і мудрість цього жанру усної народної творчості»; «Рідна земля у поезії поетів краю (Роман Вархол)».

Література рідного краю (6 клас) – «Календарно-обрядові пісні рідного краю».

Українська мова (6 клас) – «Групи слів за вживанням: загальновживані слова, стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова і терміни, просторічні слова».

Українська література (11 клас) – «Творчий шлях Богдана-Ігоря Антонича».

Лемківська конкретика як джерело образних асоціацій. Екзотика лемківського краю в контексті вселюдських мотивів».

Музика (5 клас) – «Пісня живе серед нас» – пісні, які використовуються в побуті;

Музика (7 клас) – «Музичне мистецтво в нашому житті: музична культура рідного краю, пісні рідного дому», «Етнічна музика».

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Архівні документи: Довідки Міністерства праці та соціальної політики України. Архівні довідки.
2. «Буд здорова, землеце» – Українські народні пісні про еміграцію.
3. Київ: «Музична Україна», 1991 р.
4. Газета «Дзвони Лемківщини», №3(64), червень 2008р.
5. Газета «Дзвони Лемківщини», №4(75), вересень – грудень 2010 р.
6. Газета «Дзвони Лемківщини», №3(96), травень-червень 2015 р.
7. Газета «Дзвони Лемківщини», №1(100), січень-лютий 2016 р.
8. Газета «Чортківський Вісник», №16 (67), травень 2009 р.
9. Журнал «Ватра», 2014, літо №3(86). Рік XXIII
10. Журнал «Ватра», 2014, осінь №4(87). Рік XXIII
11. Іван Красовський, Дмитро Солонко «Хто ми, лемки...».
12. Львів: редакційно-видавничий відділ обласного управління по пресі, 1991.
13. Ігор Дуда «Лемківський гумор». – Тернопіль: Астон, 2014.
14. Роман Вархол «Кермеш».
15. Катерина Чаплик «Нові записи лемківських пісень». – Київ: ІМФЄ, 2008.
16. Катерина Миколаївна Чаплик «Трансформація пісенного фольклору лемківських переселенців у західній Україні (повоєнний період). – Київ, 2010 (с. 9, 10, 12).
17. Часопис Всеукраїнського товариства «Лемківщина», №2(81), травень-червень 2012 р.
18. Інтернет-ресурс. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Лемки>.
19. Інтернет-ресурс. – Режим доступу: www.nasze-slowo.pl/історія-лемків-ч-11/
20. Інтернет-ресурс. – Режим доступу: <https://uk-ua.facebook.com/.../posts/487988931291871>.
21. Інтернет-ресурс. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Лемки>.
22. Інтернет-ресурс. – Режим доступу: www.nasze-slowo.pl/історія-лемків-ч-11/.
23. Інтернет-ресурс. – Режим доступу: <https://uk-ua.facebook.com/.../posts/487988931291871>.
24. Інтернет-ресурс. – Режим доступу: http://lemky.lviv.ua/?page_id=2105.

Адміністративна карта Тернопільської області

**158 родини, які мають лемківське коріння і проживають або
проживали на території Нагірянської селищної ради**

Хутір Марилівка

№ п/п	ПІБ	Їхні діти
1	Кондрат Іван, Люба	Ірина, Сергій
2	Ромшак Богдан, Марія (померли)	Галина, Люба
3	Волошин Ольга, Петро	Надія, Люба
4	Брик Стефанія, Корнелій	Мирослав, Галина (померла)
5	Яблонська Марія, Казимир	Іван, Ольга, Володя (помер) Михайло
6	Мальований Павло, Марія (померла)	Ганна, Роман, Іван, Ольга
7	Фрич Ярослав, Леся (померли)	Володимир, Віктор
8	Качур Ярослав, Анна (померли)	Степан, Володя
9	Грозьо Іван, Марія	Юрій, Галина, Юлія
10	Шийка Анна, Федір (померли)	Ярослав, Марія, Федір
11	Корчинський Володимир (помер), Парасковія	Микола, Андрій, Марія
12	Сивулич Настя, Андрій (померли)	Петро
13	Ходань Ярослав (помер), Марія	-
14	Жук Антоніна, Василь (помер)	Марія, Ольга, Надія, Галина(померла)
15	Ходань Катерина, Станіслав (померли)	Надія, Марія

Населений пункт Хом'яківка

№ п/п	ПІБ	Діти
16	Готеляк Ганна (померла)	Марія
17	Коник Іван, Ольга	Ірина, Ярослав, Степан
18	Левчак Роман, Ірина	Віталій, Руслан
19	Склярук Марія, Володимир	Іван, Наталія, Василь (помер)
20	Кіт Ганна, Петро (помер)	Роман, Василь (помер)
21	Олексяк Емілія, Іван (помер)	Володимир, Роман
22	Заєць Євгенія, Олег (помер)	Леся
23	Мартинівська Стефанія, Мирослав (помер)	Роман, Люба
24	Ланяк Іван, Марія (померли)	Іванка, Роман
25	Василів Касіян, Зося	Оля, Марія, Оксана

26	Мрічко Іванна, Василь (помер)	Люба, Володимир
27	Мотиль Богдан, Надія (померли)	Олег, Володимир, Наталія
28	Кіт Іван, Марія (померли)	Василь, Марія (померла)
29	Кобеля Стефанія, Григорій	Надія, Петро
30	Голяк Ганна, Іван (помер)	Надія
31	Тапчак Марія Іван (померли)	Михайло, Степан
32	Мельничук Орест, Євгенія	Петро, Роман (помер)
33	Прокопик Марія, Іван	Ольга, Ярослав, Володимир
34	Мучка Ілля, Сткфанія (померли)	Надія, Наталія, Тетяна
35	Мельничук Цецелія, Степан (померли)	Марія ,Іван
36	Бурка Петро	-
37	Гуцул Мирослав, Анна (померла)	Тетяна, Сергій
38	Кіндрат Марія, Йосип (помер)	Любов. Ігор
39	Ланяк Марія, Дозя	-
40	Швагла Ганна (Бучко), Микола (помер)	Марія, Ольга, Володимир
41	Грешко Степан, Іванна (померла)	Володимир, Сергій, Ольга
42	Пославська Юлія	Ольга, Петро (помер)
43	Вороняк Марія, Юстим (померли)	Петро
44	Коник Степан, Марія	Василь, Ольга, Петро
45	Ващук Марія, Михайло (помер)	Ігор, Надія, Василь
46	Олексяк Іван, Ольга (померли)	Михайло, Анна
47	Олексяк Петро, Катерина (померли)	Ольга, Ірина
48	Кобеля Іван, Марія, Петро, Таїсія (померли)	Люба, Галина
49	Дзюбина Іван, Надія	Марія
50	Заєць Михайло, Наталія (померли)	Марія
51	Шевчук Стефанія, Володимир (померли)	Ірина, Ольга (померла)
52	Грод Іван, Марія (померли)	Василь(помер),Анна, Петро
53	Бурка Олександр, Матрона (померли)	Павло, Євген
54	Гарайда, Михайло, Анна (померли)	Параска (померла), Марія, Іван (помер)
55	Тапчак Антон, Емілія	Михайло (помер), Марія
56	Гбурик, Іван, Розалія	Йосип, Михайло, Роман
57	Волошин Іван, Ганна	Людмила
58	Гбурик Йосип, Стася (померли)	Люба
59	Міц, Михайло, Євгенія	Марія, Ігор
60	Мельник Стефанія	-
61	Завадська Анна (померла)	Марія, Ольга, Василь
62	Петрова Ольга	Наталія

63	Вітик Роман	-
64	Щур Микола (помер), Парасковія	Микола, Володимир
65	Даньковський Іван, Ірина (померли)	Ігор
66	Левчак Степан, Євгенія	Люба, Ярослав (помер)
67	Щесняк Люба, Іван (помер)	Галина, Володимир, Оксана
68	Буряк Михайло, Євген (брати, померли)	Олег

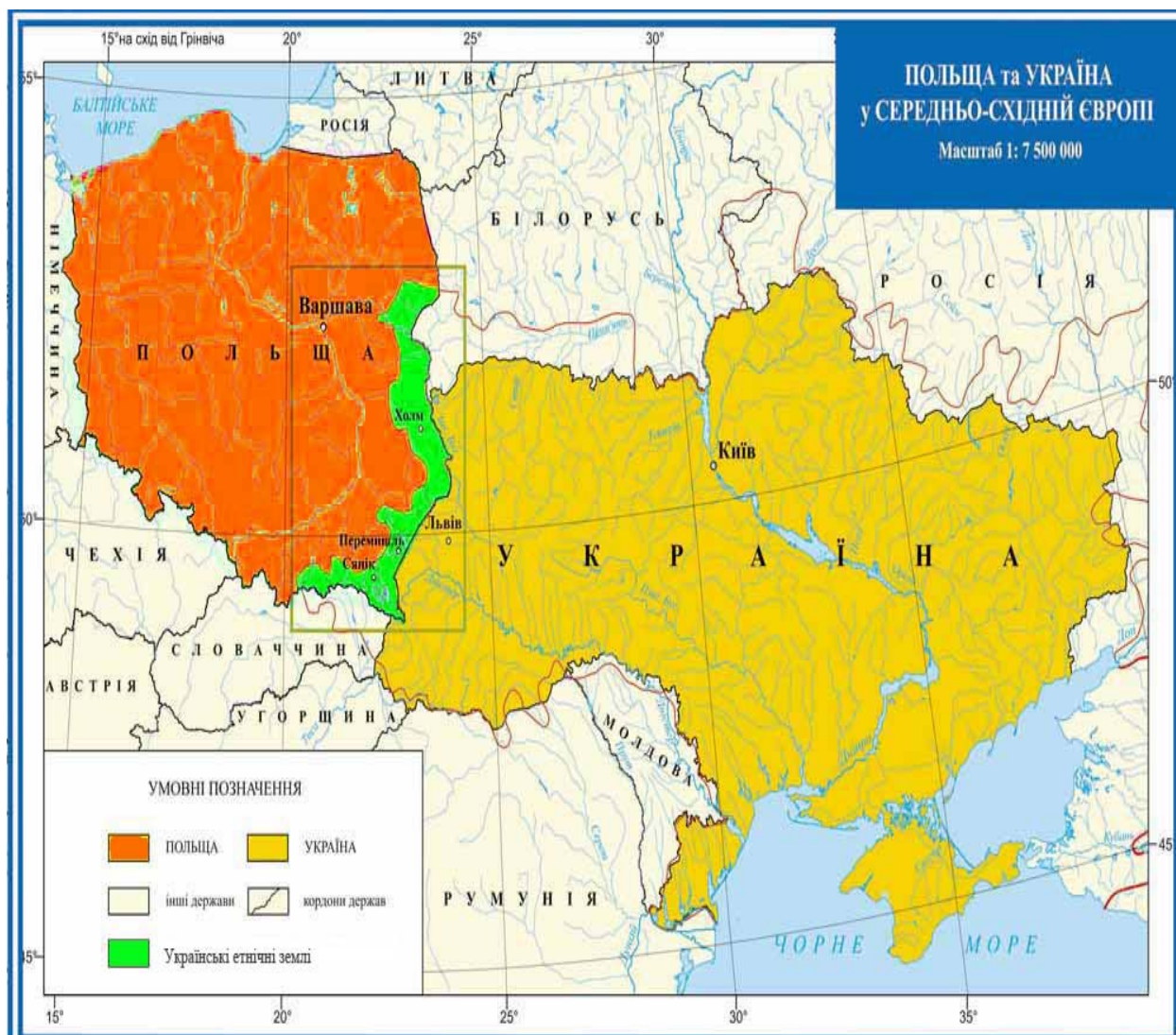
Населений пункт Нагірянкa

№ п/п	ПІБ	Діти
69	Барна Катерина, Роман	Ірина , Надія
70	Васильків Микола, Ольга	Тетяна, Наталія
71	Крупей Василь, Йосипа	Михайло, Ярослав
72	Зубік Йосип, Надія (померла)	Володимир, Ігор
73	Радко Євгенія	Оксана, Юлія
74	Вітів Марія, Іван	Володимир , Леся
75	Лазарчук Галина, Тарас (помер)	Володимир
76	Гациць Ярослав, Людмила	-
77	Бойталюк Олександра, Степан	Ігор, Ольга
78	Фенланчак Марія	-
79	Гайдук Катерина	Ірина
80	Шевчук Люба, Євген	Оксана, Галина
81	Кіт Василь, Марія	Світлана
82	Шульковська Марія	Іван, Ольга
83	Зазуляк Ольга, Богдан	Світлана
84	Кобеля Петро, Марія (померли)	Ольга, Наталія
85	Синовицька Анна (померла)	Дарія, Надія
86	Корбеля Федір, Анна (померли)	Марія, Ярослав (померли)
87	Федаш Ярослав, Євгенія	Тетяна
88	Казьмирович Юлія (померла)	Любов
89	Радко Марія	Оксана
90	Гулик Тимко, Марія (померли)	Люба, Ольга, Володимир (помер)
91	Стахів Пайза	Надія, Володимир, Ярослав
92	Шафран Іван, Володимир	Марія, Василь
93	Стець Катерина, Гнат	Ольга, Петро
94	Палиця Іван, Євгенія (померла)	Іван, Галина
95	Побуринна ганна, Ярослав	Галина, Сергій
96	Влох Марія, Михайло (померли)	Ганна, Іван

97	Кухта Марія, Василь (померли)	Роман, Ігор
98	Криніцька ганна, Михайло	Ольга
99	Петрочко Ганна, Федір	Андрій, Петро
100	Шмойдель Ольга	-
101	Цар Ганна, Михайло (помер)	Валерій, Людмила
102	Шекета Стефанія	Петро, Надія
103	Губік Іван, Євгенія	Валерій, Надія
104	Гулик Наталія, Володимир (помер)	Борис, Стефанія
105	Хом'як Петро, Ольга (померли)	Володимир, Ярослав, Іван (померли)
106	Грешко Іван, Євгенія	Сергій
107	Грешко Володимир, Люба (померла)	Світлана, Василь
108	Вислоцька Богдана, Михайло	Ольга, Василь
109	Ябчанка Анна, Федір (померли)	Ярослав, Ольга, Марія, Люба
110	Мадзей Іван, Люба (померли)	Валентина, Надія
111	Петрочко Анна, Петро (помер)	Дмитро, Леся
112	Кондрат Єва, Василь (померли)	Анна, Люба (померла)
113	Кавецька надія	Марія
114	Петрочко Уляна, Іван (померли)	Катерина, Дмитро, Михайло
115	Вархол Марія, Іван (померли)	Ганна, Володимир
116	Вислоцька Ганна, Ярослав (помер)	Володимир, Галина
117	Мотовиляк Ірина, Ярослав (помер)	Юрій Сергій
118	Барна Степан, Світлана	Олег, Степан, Василь
119	Головацький Федір, Марія (померли)	Петро, Ганна (померла)
120	Пирен Вікта, Володимир (помер)	Богдан, Ігор (помер)
121	Хамула Марія, Андрій (помер)	Ірина, Володимир, Юрій
122	Швагла Надія	Володимир
123	Сас Мирослав, Марія	Надія
124	Нетяга Мирослав, Надія (померли)	Володимир
125	Шафран Анна	Марія
126	Фрич Єва, Григорій (помер)	Тетяна, Оксана
127	Хруняк Степан, Люба	Володимир
128	Струс Ігор, Ольга	Наталія, Віталій
129	Кукуляк Дзюня, Григорій (померли)	Юрій, Петро (помер)
130	Петрочко Ігор (помер), Ніна	Іван ,Олег, Марія
131	Юрчак Марія, Іван (помер)	Олег, Володимир
132	Турко Євгенія, Володимир	Микола, Андрій
133	Німець Михайло, Євгенія	Іван, Уляна
134	Шафран Григорій, Єлизавета	Галина, Надія
135	Щерба Ганна, Василь (померли)	Іван (помер), Оксана
136	Кобеля Марія , Ярослав (помер)	Оксана, Володимир

137	Пирен Галина, Ігор (помер)	Вікторія, Наталія
138	Гулик Ніна, Володимир (помер)	Алла
139	Дмитришин Євгенія, Степан	Наталія, Леся
140	Завінська Надія, Іван (помер)	Люба, Володимир
141	Ралик Юлія, Іван(померли)	Марія, Галина, Богдан
142	Пелиш Григорій, Євгенія	Марія, Ігор, Ірина
143	Мізерецька Євгенія, Михайло (помер)	
144	Палиця Йосип, Катерина (померли)	Галина, Олег
145	Хомко Юліан, Марія	Надія, Тетяна, Юрій, Микола, Михайло
146	Фрич Марія, Іван (померли)	Володимир
147	Буряк Ганна, Іван (помер)	Ганна, Федір, Василь
148	Барна Ганна	Марія
149	Струс Іван, Люба	Тетяна
150	Лівіцький Микола, Антоніна	-
151	Гарайда Іван, Ганна (померли)	Марія, Галина
152	Ріжко Василь, Ірина	-
153	Болотянська Ганна	Ольга
154	Костельний Павло, Галина	Ігор, Сергій
155	Вархол Марія, Микола	Володимир, Ігор
156	Свянтко Теодор, Свянтко-Кузенчик Анна	Марія, Люба, Ольга
157	Свянтко Михайло, Анна	Параска, Михайло, Марія, Ольга
158	Шейка Степан, Шейка-Ябчанка Анастасія	Ярослав, Володимир

Українські етнічні землі (територія проживання лемків)

Дзвони Лемківщини «Анексія»

Дзвони Лемківщини

Мовою документів

АНЕКСІЯ

6 травня 1947 р.

Варшава.

Кінцевий протокол до Угоди від 9 вересня 1944 р. між Польським Комітетом Національного Визволення та Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки в справі переселення польських громадян з території УРСР до Польщі й українського населення з території Польщі до УРСР.

Відповідно до Угоди від 9 вересня 1944 року між Польським Комітетом Національного Визволення та Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки про евакуацію польських громадян з території УРСР і українського населення з території Польщі, обидві договірні сторони уклали цей протокол про наступне:

Стаття 1

Договірні сторони з вдовolenням констатують, що евакуація польських громадян з території УРСР до Польщі й українського населення з території Польщі до УРСР відбулася і закінчена в атмосфері взаємного розуміння і згоди.

Стаття 2

Про закінчення роботи, пов'язаної з евакуацією, за дорученням договірних сторін, укладено два акти, підписані головними уповноваженими і головними представниками сторін:

1. Акт про закінчення евакуації українського населення з території Польщі до УРСР підписаний головним уповноваженим Уряду Української РСР з справ евакуації і головного представника Уряду Польської Республіки у Любліні.

2. Акт про закінчення евакуації польських громадян з території УРСР до Польщі підписаний головним представником Уряду Польської Республіки з справ евакуації і головного уповноваженого Уряду Української РСР з справ евакуації у Луцьку.

Стаття 3

В актах, згаданих в ст. 2 цього протоколу, додано наступні дані:

Проведена праця згідно з вимогами угоди від дня 9 вересня 1944 року і додатково до неї угоди про продовження терміну евакуації.

Місце перебування районних представників, кількість врахованого населення, яка підлягала евакуації, кількість прийнятих заяв від родин, які підлягали евакуації, кількість евакуйованих.

Вартість залишеного евакуйованими рухомого і нерухомого майна, посівів — озимих і ярих.

Вартість відданої евакуйованими рілльничої продукції з переліком кількості тонн і суми оцінки відносно окремих видів рілльничих культур.

Формальне констатування про передачу цієї продукції перевідними документами, а також інші дані, що стосуються евакуації.

Стаття 4

Кінцевий взаємний розрахунок між сторонами, в зв'язку з евакуацією польських громадян з території УРСР до Польщі й українського населення з території Польщі до УРСР, буде переданий згідно з підписаними актами після обрахунків усіх витрат, пов'язаних з евакуацією, які понесли сторони, згідно з пунктом 2 статті 6-ої угоди від 9 вересня 1944 року. Цей взаємний розрахунок переданий відповідно до домовленості сторін готівкою або натуральними поставками рілльничих і промислових товарів.

Стаття 5

Нинішній протокол складений в двох примірниках польською та українською мовами, причому обидва тексти є однаково достовірними.

Нинішній протокол входить у дію від дня його підписання.

За уповноваженням Уряду Польської Республіки (А. Кожицькі) (Печатка)	За уповноваженням Уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки (В. Старченко) (Печатка)
--	---

(Літ.: Eugeniusz Misilo, Repatriacja czy Deportacja, T. 2. — Warszawa, 1999. — S. 349-350 Zalacznik nr 1. Пер. з польс.).

**Розселення евакуйованого населення по областях
Української РСР**

Області	Кількість	
	<i>родин</i>	<i>осіб</i>
Тернопільська	41105	173360
Львівська	14315	56866
Волинська	6498	22346
Дрогобицька	8043	33445
Станіславська	5153	19749
Рівненська	4682	17102
Ворошиловградська	1555	6782
Сталінська	3110	12490
Харківська	1068	4557
Дніпропетровська	6205	23088
Запорізьська	9902	34242
Одеська	7234	25945
Кіровоградська	2428	10250
Миколаївська	4024	14612
Херсонська	4834	16982
Полтавська	1866	7947
Сумська	526	2116
Інші	99	230
Всього по УРСР	122454	482109

Архівна довідка про переселення родини Губик

**МІНІСТЕРСТВО ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ
 ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

252601 м. Київ-4, МСП, вул. Пушкінська, 28
 Тел.: 226-24-45, 224-63-47, факс: 224-59-05, 224-13-97

4.03.1998р. № 01-ЕС/13-10692-3
 На № _____ від _____

283611
 Тернопільська обл.,
 Мортківський р-н,
 с. Нагір'янка
 Губик М.І.

У 1944-1946 роках на підставі Угоди між Урядом УРСР і Польським Комітетом Національного Визволення від 9 вересня 1944 року було проведено переселення громадян із Польщі на територію УРСР.

В посімейних списках переселенців із Польщі до УРСР по селу Теретини Саноцького району лічиться Губика Іван Степанович з таким складом:

Губик Іван Степанович	1898 р.н., глава сім'ї.
Губик Анна Іванівна	1905 р.н., дружина,
місце народження с.Завадка,Польща.	
Губик Марія Іванівна	1926 р.н., дочка.
Губик Михайло Іванович	1929 р.н., син.
Губик Парасковія Іванівна	1932 р.н., дочка.
Губик Анастасія Іванівна	1935 р.н., дочка.
Губик Пелагея Іванівна	1940 р.н., дочка.

Місце народження членів даної сім'ї, с. Теретини, крім дружини голови сім'ї, Польща.

Дата переселення 8.02.1945р.

Підстава: посімейні списки переселенців Саноцького р-ну
 книжка 1, стор. 117, № 46;
 поешелонні списки кн. 1, стор. 116, № 131 і стор. 114а.

 Заступник
 УПРАВЛІННЯ
 МІСЦЕВИХ СПРАВАХ
 М.К. Прошенко

Додаток 7

Фото Романа Вархола та його твори

Фото Федорка М.М., директора Нагірянської початкової школи

Фото Балутянського І.С. та його будинок до переселення

Архівна довідка про евакуацію сім'ї Бурки К.Г.

Копія

Витяг з посімейних записів зберігається в справах ЗАГСу.
 Підстава: лист Міністерства УРСР від 3.І-6І р. № І - 3

УР СР Головне управління організованого набору робітників і переселення при Раді Міністрів УРСР І / XI 1966 р. № 09 - 5770 м.Київ	Чортковському Райбюро ЗАГСу Тернопольской області На Ваш № від 196 року На запит гр. Бурка Г.П. жителя села Нагірянки району Чортковс- кого області Тернопольской
--	---

Надсилається витяг з посімейних записів (форма № 2) складених Радянсько-Польською Комісією на громадян, евакуйованих з Польщі на територію УРСР на підставі Угоди між Урядом УРСР і Польським Комітетом національного визволення від 9.ІХ-1944 року, для відновлення актового запису про народження і видачі свідоцтва про народження.

Начальник відділу Головного управління _____
 (підпис)

ВИТЯГ З ПОСІМЕЙНИХ ЗАПИСІВ

(кн. № 10 стор. 147 район Санокский)

На сім'ю гр. Бурка Г.П.

евакуйовану з Польщі села Вороблик Шляхетский гмани Романив району Санокского в такому складі:

№ п/п	Прізвище, Ім'я, по батькові	Рік народж.	Місце народження	Родинне відношення	Національність
1.	Бурка Григорий Петрович	1903	Болоб.Шл.	Чл.семи	Укр.
2.	- " - Ефросиния Павловна	1909	- " -	жена	- " -
3.	- " - Катерина Григорівна	1929	- " -	дочь	- " -
4.	- " - Павел	1931	- " -	сын	- " -
5.	- " - Мария	1933	- " -	дочь	- " -
6.	- " - Петр	1936	- " -	сын	- " -

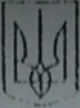
Зазначені записи завірені підписами і печатками Представників Радянського і Польського Урядів.

М.П. (гербова печатка) Згідно: _____
 (підпис)

Фото сім'ї Бурки К.Г.

Архівна довідка сім'ї Ліби П.А.

ГОЛОВНЕ АРХІВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИ КАБІНЕТІ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

290008, м. Львів, вул. Підвальна, 13. Тел. 74 33 23, 72 59-22

03.05.01. № Л-3237-01/п

На № _____ під _____

Ліба Ф.А.

АРХІВНА ДОВІДКА.

В документах обласного архіву значиться, що родина у складі:

Голова родини -	Ліба Андрій Іванович	1897 р.н.
Члени родини -	Ліба Єва Іванівна	1908 р.н.
	Ліба Іван Андрійович	1928 р.н.
	Ліба Федір Андрійович	1930 р.н.
	Ліба Марія Андріївна	1934 р.н.
	Ліба Параскевія Андріївна	1940 р.н.
	Ліба Надія Андріївна	1943 р.н.
	Ліба Григорій Іванович	1911 р.н.
	Вислоцька Анастасія Іванівна	1896 р.н.

у 1946 році була переселена у Львівську обл.

з с. Барвінок
Саноцького повіту, Жешувського воєводства, Польща.

При переселенні ними було залишено господарське майно, яке складалось із
житл. буд. - 144 куб.м, землі - 8,63 га / в т.ч. орної - 6,0 га /.

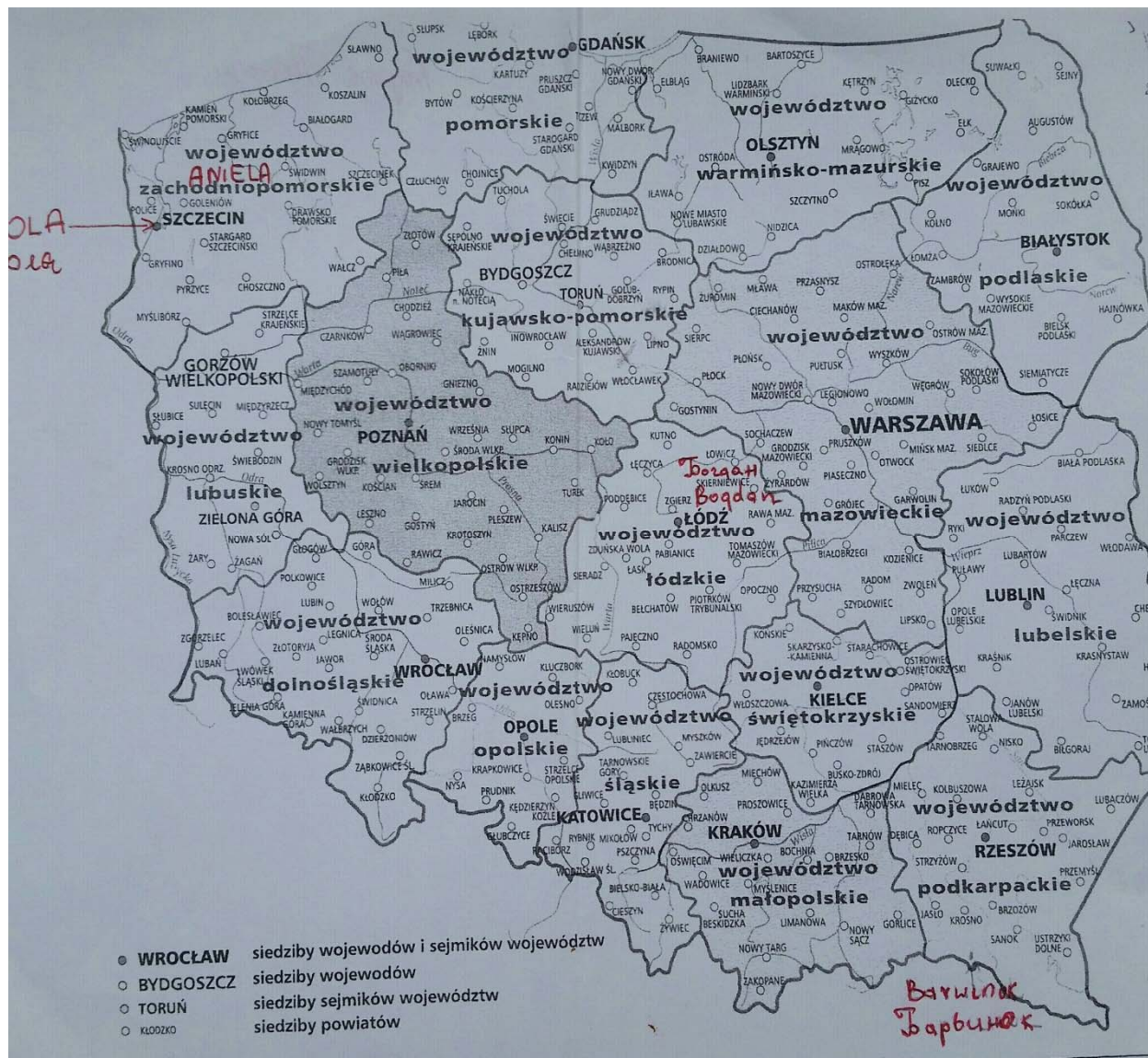
Сума залишеного майна - 6402 / шість тисяч чотириста два / крб.

Підручна: ф.Р-3229, оп.8, спр.8, арк.8
спр.42, арк.47

В. І. КВІНЦІДА
Й. Л. ЦІПАМАН

Адміністративна карта Польщі із вказаними місцями проживання родини Ліби П.А.

Родинне фото сім'ї Щур (Либі) Парасковії Андріївни

Родина Ліби Парасковії Андріївни в Австрії

Будинки села Барвінок (Польща) після відбудови

Лемківський одяг

Фото Левчака Романа Степановича (с. Ванівка, Польща)

Фото будинку Левчака Романа Степановича

Фото аматорського лемківського фольклорного ансамблю «Потічок»

Словник лемківського говору

А

адукат – адвокат
альбо – або
амбасадор – посол
анцикрис – безбожник
ачей – можливо

Б

байка – казка
бальон – куля повітряна
бандурки – картопля
битка – бійка
бісєдувати – говорити
басанунка – стрічка
блуд – помилка
бодак – будяк
боцян – лелека, журавель
брама – ворота
бубен – барабан
буда – будка
будзьік – будильник

В

вада – недолік
вандрівка – мандрівка
вартувати – сторожити,
коштувати
візитація – інспекція
віхт – харчі
видок – краєвид
вижмикати – випрати
вирчати – бубніти, гарчати
виходок – туалет
вищечка – пол. екскурсія
волати – кричати
ворги – губи
вшитко – все

Г

гайовий – лісничий
гальба – нім. кухоль (пива)

гандляр – торгівець
гаратати – ліпцювати
гет – зовсім
черан – жакет
це не правильно було
геран – жакет
гирмота – грімізблискавкою
голосник – радіоприймач
гонор – честь
горнец – горщик
грявчати, гулякати –
кричати
гурма – натовп

Ґ

гадати – говорити
газдівка – господарство
гамба – лице, рот
ганч – недолік
гречний – вихований
грулі – картопля
гудз – вузол

Д

дантиста – стоматолог
двигнути – підняти
дзяд – жебрак
дівка – дочка
диван – килим
дирва – дрова

Є

європлян – літак
єго – його
єден – один
єнчати – стогнати
єст – є

Ж

жадання – бажання, мрія
житя – життя

жичиня – побажання

З

забава – бал
завсіди – завжди
зазерати – заглядати
заказ – заборона
заушники – сережки
згризота – журба
зеро – нуль
зметанка – сметана
зупа – суп
звїзда – зірка

І

ігла – голка
ідло – їжа
іношто – щойно

Й

йойчати – плакати (силю)
Йти – іти

К

кабат – спідниця
кавка – ворона
кантар – узда
карк – шия
катуляти – котити
квасний – кислий
кед – як, коли
керунок – напрямок
крендес – пол. шафа для посуду
кремпувати-ся – встидатися
купно – купівля

Л

лава – місток
ладний – гарний
легки – легені
лем – лише, тільки
леп – лице (грубо)

М

маме – має, маєм
мапа – карта
масарня – м'ясокомбінат
мельдувати – нім. доповідати
мериндя – їжа подорожніх
мешти – туфлі
мізерія – салат із огірків
міна – вираз
мисліти – думати
мня, ня – мене
мудрагель – філософ
мюд – мед

Н

нарикати – жалітися
нич – нічого
нурца дати – нирнути
нюти – ноги
няньо – батько

О

обзеряти – оглядати
облікати – одягати
образ – ікона
обрус – скатертина
обутя – взуття
овочи – фрукти
омана – обман
осем – вісім

П

пасувати – підходити
пательня – сковорода
паця – свиня
пашчека – морда
пероги – вареники
пігулки – пілюлі
пінязы – гроші
пи(є)вниця – підвал
пляцки – коржики
полуденок – обід
поміч – допомога
потрафити – попасти; змогти

пошто – навіщо, чому
пояти – зрозуміти
празник – свято
предовшигким – насамперед
през – через
презент – фр. подарунок
препрашам! – вибачте!
припасувати – приладнати
пукати – стукати
пчола – бджола

Р

райтки – галіфе
раптус – неврівноважений
рецепис – рецепт
рискаль – лопата для землі
розчепірка – парасолька
рондель – нім. тарілка
росіл – бульйон
рявк(ч)ати – кричати

С

саля – зал
самохід – автомобіль
скірні – чоботи
склеп – магазин
скора – шкіра
смарувати – мастити
солонина – сало
спарец – прогулянка
сподні – штани

Ш

салата – салат
шафліп – черпак
шиба – скло віконне
шифа – нім. корабель

шкут – недорозвинений
шляк – нім. інфаркт (лайка)
шмарити – кинути
шмельц – нім. металолом
шопа – нім. сарай
штири – чотири
што – що
што – м – що я
штораз – щоразу
штоси – щось
што – с – що ти штос
те – що ви
штука – мистецтво
шувна – чес. гарна
шугнути – скочити
шутий – безрогий
шчава – вода мінеральна
шчеботати – щебетати
шчесьтя – щастя
шчупак – щука

Ю

юж – вже
юха – юшка

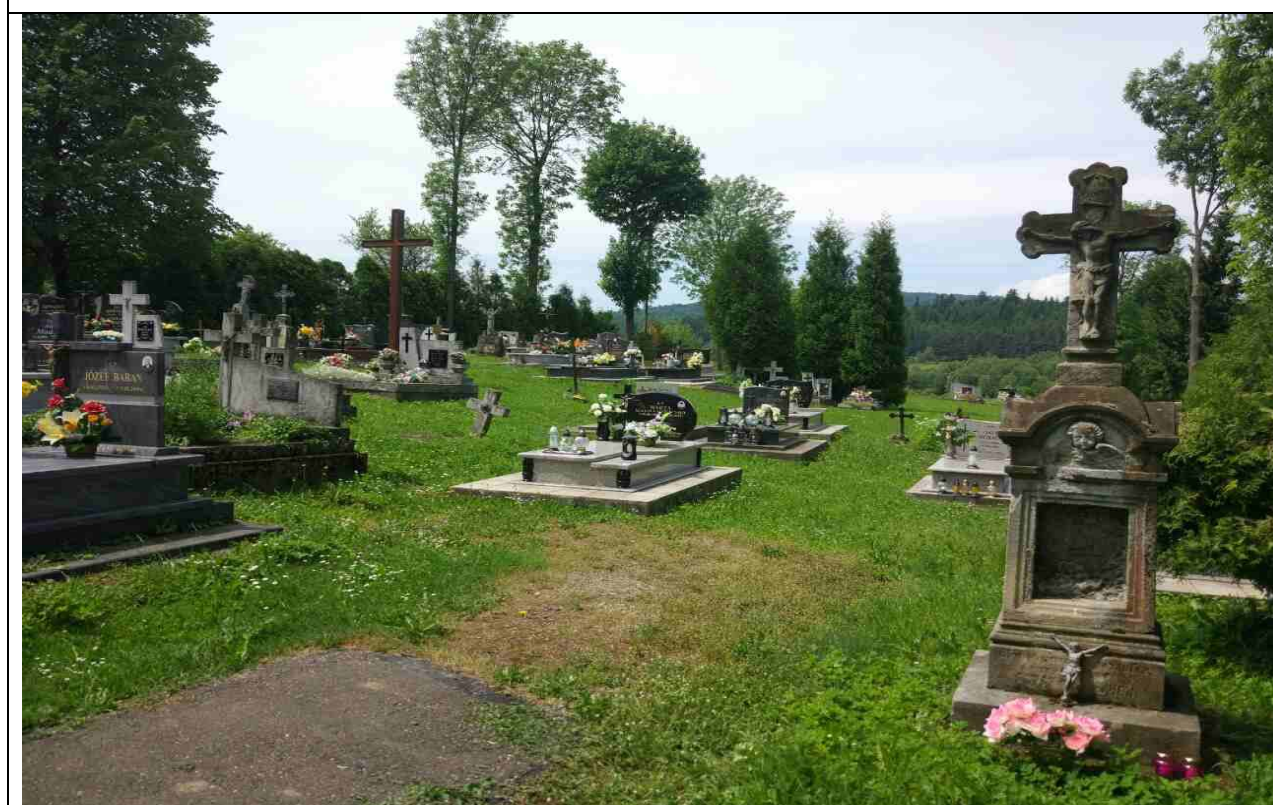
Я

ябко – яблуко
язик – пол. мова
ялиця – ялина
ярина – городина
ярец – ячмінь
ярмак – базар, ярмарок
ясьок – подушка мала

Фото із сімейного архіву Стець М.І. (одяг)

Місце поховання в селі Барвінок (2018 р.)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
I. Історико – географічний опис с. Нагі́рянкa	5
II. Трагічні сторінки історії переселення	7
III. Спогади очевидців	9
IV. Лемківський побут, діалект та фольклор	21
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	24
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	26
ДОДАТКИ	27